

Η Μάργκαρετ Άτγουντ σε μια απολαυστική συνέντευξη ποταμό

«Ναι, η τεχνολογία μειώνει τη συγκέντρωση, αλλά και αρχαίοι Έλληνες συζητούσαν για το αν πρέπει να επιτρέψουν τα βιβλία επειδή κάνουν κακό στη μνήμη!»

01/10/2014

Την συναντήσαμε στο Public της πλατείας Συντάγματος όπου φανατικοί αναγνώστες περίμεναν καρτερικά στην ουρά για να υπογράψει ένα από τα πολλά βιβλία της και μας μίλησε εφ' όλης της ύλης. Από τον Σπύρο Πετρουνάκο

Μια από τις πιο γνωστές συγγραφείς του κόσμου, η Μάργκαρετ Άτγουντ, ήταν στην Αθήνα, καλεσμένη των Εκδόσεων Ψυχογιός, της Πρεσβείας του Καναδά και του Megaron Plus. Η πολυβραβευμένη Άτγουντ, η οποία έχει τιμηθεί μεταξύ άλλων

και με το βραβείο Booker για το μυθιστόρημά της «Ο Τυφλός Δολοφόνος», έχει γράψει πάνω από 40 μυθιστορήματα, ποιήματα, παιδικά βιβλία και δοκίμια. Την συναντήσαμε στο Public της πλατείας Συντάγματος όπου φανατικοί αναγνώστες περίμεναν καρτερικά στην ουρά για να υπογράψει ένα από τα πολλά βιβλία της που έχουν εκδοθεί στην Ελλάδα από τις Εκδόσεις Ψυχογιός, συμπεριλαμβανομένου και του τρίτου και τελευταίου βιβλίου της σειράς «Το τέλος του κόσμου». Είχε προηγηθεί μια συνέντευξή την προηγούμενη μέρα στην κατάμεστη αίθουσα Μητρόπουλος του Μεγάρου Μουσικής Αθηνών, ενώ το απόγευμα θα μιλούσε για την ελληνική μυθολογία στο έργο της υπό την ιδιότητα της επίτιμης διδάκτορος του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Η κουβέντα αρχίζει με μια βουτιά στα βαθιά νερά της φιλοσοφίας, θέμα το οποίο επιλέγει η ίδια κατά τη διάρκεια μιας πεντάλεπτης αντιστροφής των όρων: ρωτάει εκείνη για σπουδές, ταξίδια, για τα πανεπιστήμια στην Ελλάδα, για τη γενικότερη κατάσταση. Όταν τελικά αρχίζει η συνέντευξη, η συζήτηση περνάει μέσα από σκέψεις και προβληματισμούς που διαπερνούν το έργο της αλλά αντανακλούν και την ενεργό συμμετοχή της στα κοινά: την ανθρώπινη σκέψη, τη βιοηθική, την κλιματική αλλαγή, την τεχνολογία, τη γραφή και την ανάγνωση, ειδικά στην εποχή των ηλεκτρονικών μέσων, τις δυστοπίες (κύριο θέμα την προηγούμενη μέρα στο Μέγαρο), για την κρίση στην Ελλάδα, αλλά και ένα κρυφό κείμενο που γράφει που θα διαβαστεί σε 100 χρόνια. Η φωνή της είναι ιδιαίτερα διακριτική, ήρεμη, χωρίς διακυμάνσεις αλλά απολύτως μεστή. Ως συνομιλήτρια δεν χαρίζεται: το βλέμμα της παραμένει καρφωμένο στον συνομιλητή, ενώ ο λόγος της έχει τη σαφήνεια της σκέψης που ακονίζεται συνεχώς. Μόνο το πνευματώδες χιούμορ της, αναπάντεχο, πηγαίο και συχνά σε αποχρώσεις του μαύρου, προσφέρει κάποιες στιγμές προσωρινής χαλάρωσης. **Είπατε ότι στο πανεπιστήμιο παρακολουθήσατε μαθήματα φιλοσοφίας. Ποια ήταν τα φλέγοντα ζητήματα τότε, η γενικότερη κατεύθυνση;**

Όταν σπούδαζα φιλοσοφία, πριν πάρα πολλά χρόνια [γέλια], η λογική ήταν σε άνοδο και η ηθική ήταν σε πτώση. Η γενική κατεύθυνση ήταν προς τη συμβολική λογική, ενώ στην αρχαία Ελλάδα το ενδιαφέρον εστιαζόταν περισσότερο στην ηθική και την αισθητική. Από τότε τα πράγματα έχουν αντιστραφεί και ο κόσμος ενδιαφέρεται όλο και περισσότερο για την ηθική, την αισθητική, ενώ διάφορα άλλα όπως είναι η βιοηθική είναι πλέον ανεξάρτητα πεδία. Παλιά, όταν σπούδαζα, η έμφαση ήταν στο νόημα, στη γλώσσα, στους κανόνες, που έχουν σημασία αλλά αυτά που αισθανόμαστε είναι εξίσου σημαντικά, και κατ'επέκταση η ηθική και η αισθητική. Η βιολόγοι μας λένε ότι δεν μπορείς να αποσπάσεις την λογική από το συναίσθημα. Υπάρχουν για παράδειγμα εγκεφαλικές βλάβες όπου η λογική και το συναίσθημα λειτουργούν ανεξάρτητα και έτσι οι ασθενείς αδυνατούν να πάρουν αποφάσεις γιατί προσεγγίζουν το κάθε ζήτημα μόνο με τη λογική – που σημαίνει ότι δεν μπορείς ποτέ να πάρεις μια απόφαση.

Λέτε δηλαδή ότι δεν μπορούν ποτέ να κάνουν ένα άλμα προς την πράξη ...

Εσείς, για παράδειγμα, τι προτιμάτε, παγωτό σοκολάτα ή βανίλια;

Προσωπικά προτιμώ βανίλια...

Ωραία, και εγώ [γέλια], αλλά αυτό ακριβώς είναι το θέμα, δεν έχετε λόγους για την προτίμησή σας, απλώς σας αρέσει η βανίλια. Αλλά κάποιοι άνθρωποι με τις εγκεφαλικές βλάβες που συζητάμε θα προσπαθούσαν να σκεφτούν όλους τους λόγους υπέρ και κατά της μίας ή της άλλης γεύσης, χωρίς σταματημό. Οι επιστήμονες που μελετούν τη λογική έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι δεν μπορούμε να αποσπάσουμε τη λογική από τα υπόλοιπα, οπότε στην ηθική πρέπει να υιοθετεί κανείς μια περισσότερο ολιστική προσέγγιση. Συνήθως, όταν καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι κάτι είναι σωστό, έχουμε ήδη μια αίσθηση του σωστού.

Λέτε δηλαδή ότι έχουμε ήδη αποφασίσει για το τι είναι σωστό και τι όχι, ότι είμαστε ήδη σίγουροι;

Όχι σίγουροι, αλλά έχουμε μια ενστικτώδη αντίδραση. Για αυτό αν κάποιος ήξερε ότι έπρεπε να σπρώξει κάποιον από μια γέφυρα για να σώσει άλλους πέντε δεν θα του ήταν καθόλου εύκολο.

Ένα μάλλον δύσκολο νοητικό πείραμα ...

Ναι, βέβαια, οι περισσότεροι θα είχαν πρόβλημα γιατί μια τέτοια κατάσταση θα απαιτούσε ένα είδος αμεσότητας και επαφής, οπότε δεν θα το έκαναν ακόμα και αν ήξεραν ότι έτσι θα έσωζαν τη ζωή άλλων πέντε ανθρώπων.

Αν και μπορεί να μην είχαν πρόβλημα αν ήξεραν ότι μπορούν να το κάνουν εξ'αποστάσεως, πατώντας ένα κουμπί, χωρίς δηλαδή να «λερώσουν» τα χέρια τους ...

Ακριβώς εδώ είναι το ζήτημα! Αυτός είναι ο λόγος που τα μη επανδρωμένα πολεμικά αεροσκάφη (drones) είναι τόσο επικίνδυνα, σου επιτρέπουν να μην έρχεσαι σε επαφή με τα αποτελέσματα των πράξεών σου. Έχουν γίνει πολλές μελέτες πάνω στο συγκεκριμένο ζήτημα, από τις οποίες προκύπτει ότι είναι σαφώς πιο δύσκολο να σκοτώσεις έναν άνθρωπο χτυπώντας το κεφάλι του με μια πέτρα απ'ό,τι να τον πυροβολήσεις από απόσταση. Οπότε πιστεύω ότι η ηθική και η αισθητική, το καλό και το ωραίο, βρίσκονται σε άνοδο ως πεδία προβληματισμού, ως αντανάκλαση των ζητημάτων που μας προβληματίζουν σήμερα. Κάτι μπορεί να λειτουργεί από μαθηματική άποψη, ως αριθμός, αλλά όχι στην πραγματική ζωή. Το τί σκεφτόμαστε είναι εξίσου σημαντικό με το πώς σκεφτόμαστε.

Πώς σας φαίνεται η προσπάθεια της επιστήμης να εντοπίσει την αισθητική και την ηθική σε συγκεκριμένα σημεία του εγκεφάλου; Αυτές οι προσπάθειες μπορεί να είναι χρήσιμες αν κάποιος έχει σοβαρό πρόβλημα στον εγκέφαλο και περιφέρεται στο δρόμο σπρώχνοντας ανθρώπους στα αυτοκίνητα. Όμως, δεν μου

αρέσει η ιδέα ότι το σύμπαν γίνεται ολοένα και πιο μετρήσιμο. Μπορείς πράγματι να μιλήσεις για το σύμπαν με αυτούς τους όρους, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι μπορείς να μιλήσεις για τα πάντα κατά αυτόν τον τρόπο. Μπορείς να μιλήσεις μόνο για όσα είναι μετρήσιμα, εκεί που μπορείς να κάνεις επιστημονικά πειράματα. Ο Θεός για παράδειγμα δεν είναι μετρήσιμος, οπότε η επιστήμη δεν μπορεί να μιλήσει για τον Θεό. Η επιστήμη είναι ένας τρόπος να βλέπεις τον κόσμο, η τέχνη ένας άλλος.

Γιατί, κατά την άποψή σας, κάποιοι αμφισβητούν τα επιστημονικά δεδομένα, όπως για παράδειγμα συμβαίνει με τους αποκαλούμενους «αρνητές του κλίματος»;

Νομίζω ότι το απωθούν, κάτι σαν να λες ότι δεν θα με σκοτώσει η βουβωνική πανώλη. Όμως, υπάρχει επίσης μια κατευθυνόμενη καμπάνια υπέρ του πετρελαίου γιατί κάνει πολύ κόσμο πλούσιο. Αλλά ούτε εδώ μπορούν πλέον να αμφισβητήσουν ότι το κλίμα έχει αλλάξει, οπότε προσπαθούν να πείσουν ότι η αλλαγή του κλίματος δεν έχει καμία σχέση με αυτούς. Είναι σαφές ότι θα προτιμούσαμε να μην άλλαζε το κλίμα, αλλά πρόκειται για αλλαγές που μπορούν πλέον να διαπιστωθούν με απλές μετρήσεις. Για παράδειγμα, όσο ανεβαίνει η θερμοκρασία, οι άνεμοι γίνονται ολοένα πιο ισχυροί και τα κύματα ολοένα πιο μεγάλα. Μου το εξήγησε κάποτε ένας επιστήμονας που καθόταν δίπλα μου στο αεροπλάνο. Ήταν αρκετά τρομακτικό γιατί δεν έκανε απλώς πρόβλεψη, έλεγε πόσο μεγαλύτερα έχουν γίνει τα κύματα τα τελευταία χρόνια.

Αλλά δεν νομίζετε ότι ο τρόπος με τον οποίο οι επιστήμονες καμιά φορά παρουσιάζουν τα πράγματα, με αυτόν τον τρομακτικό τρόπο, μπορεί να οδηγήσει σε παραίτηση, σε απάθεια, ότι έτσι και αλλιώς έχει χαθεί το παιχνίδι;

Ναι βέβαια μπορεί, αλλά αυτός είναι ο λόγος που, οπότε μπορείς, πρέπει να θέτεις στόχους που να επιτρέπουν στον κόσμο να δρα αποτελεσματικά. Σήμερα βρισκόμαστε πλέον στο σημείο που πολλοί έχουν ήδη θέσει τέτοιους στόχους. Η Γερμανία, για παράδειγμα, έχει θέσει συγκεκριμένους στόχους

για την ανανεώσιμη ενέργεια. Δεν έχει δικό της πετρέλαιο, οπότε έχει κάθε λόγο να στρέφεται προς τα εκεί. Η Ελλάδα, βέβαια, είναι ιδανική περίπτωση για την ανάπτυξη της ηλιακής ενέργειας. Η Κίνα από την πλευρά της επενδύει τεράστια ποσά στην τεχνολογία πιο εξελιγμένων μπαταριών, οπότε η Κίνα και η Γερμανία αποτελούν δυο σημαντικά παραδείγματα προς αυτήν την κατεύθυνση. Αλλά, δεν χρειάζεται και πολύ σκέψη για να καταλάβει κανείς ότι δεν μπορούμε ξαφνικά να σταματήσουμε να χρησιμοποιούμε πετρέλαιο γιατί τότε θα έσβηναν τα φώτα, τα αυτοκίνητα θα ακινητοποιούνταν και θα επικρατούσε απίστευτο χάος. Καταναλώνουμε φτηνή ενέργεια και δεν μπορούμε να σταματήσουμε έτσι ξαφνικά. Αλλά όσο υπάρχει κάποια δυναμική, δεν νομίζω ότι τίθεται θέμα απόλυτου τρόμου, παραίτησης. Βέβαια αν κοιτάξει κανείς ιστορικά την περίπτωση της βουβωνικής πανώλης, θα δει πολλές διαφορετικές αντιδράσεις, μεταξύ των οποίων είναι και αυτή του «πάμε να γίνουμε τύφλα». Σήμερα υπάρχει ο Έμπολα. Είναι πολύ ενδιαφέρον να διαβάσει κανείς για τον 14ο αιώνα, τα ποσοστά θνησιμότητας τότε.

Μια αρκετά συνηθισμένη αντίδραση στο αίτημα της διάσωσης του πλανήτη, μάλιστα τη θίξατε χθες στη συζήτησή σας στο Μέγαρο με τον Θανάση Λάλα, είναι «δεν μπορώ να σκεφτώ τον πλανήτη, έχω τα δικά μου προβλήματα»

Ναι, έτσι είναι. Οι περισσότεροι άνθρωποι έχουν πρόβλημα επιβίωσης, τρέχουν να προλάβουν. Πρόσφατα διάβασα μια ανάλυση για την Ελλάδα και απ'ό,τι φαίνεται τα πράγματα είναι κρίσιμα, αν και σύμφωνα με το συγκεκριμένο κείμενο, η κατάσταση δεν είναι άμεσα εμφανής στον περιστασιακό επισκέπτη ή παρατηρητή. Αλλά η κατάσταση έχει μεγάλο αντίκτυπο στον κόσμο καθώς ο κόσμος δεν θα μπορεί πλέον να ανταποκριθεί, ή τουλάχιστον να παραμείνει στο σημείο που ήδη βρίσκεται. Υπό αυτές τις συνθήκες αν δεν πεις στον κόσμο «θα σου εξοικονομήσω χρήματα σήμερα» ή «μπορώ να σε βοηθήσω σήμερα» δεν θα κάτσουν να σκεφτούν τι θα γίνει μετά από 10 χρόνια από τη στιγμή που ζουν μήνα με τον μήνα,

προσπαθώντας να πληρώσουν το νοίκι τους. Για αυτό λέω, αυτοί που δεν αντιμετωπίζουν οικονομικά προβλήματα μπορούν να δράσουν. Μπορούν να βοηθήσουν αυτούς που αντιμετωπίζουν οικονομικά προβλήματα, αυτούς που ήδη έχουν αρκετά προβλήματα στο κεφάλι τους. Μόλις πριν λίγες ώρες συνάντησα έναν άνθρωπο που εργάζεται με κάποιο ίδρυμα που δραστηριοποιείται σε αυτόν τον τομέα, οπότε υπάρχουν τέτοιες οργανώσεις, αλλά μάλλον όχι αρκετές. Αλλά γενικά ο κόσμος που ήδη αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα θα πει «σαν να μην έφταναν όλα τα άλλα προβλήματα, πρέπει να σκεφτούμε και τον πλανήτη».

Σας φαίνεται περίεργο ότι παρά την κρίση, τα καφέ είναι γεμάτα με κόσμο; Ρωτάω γιατί αρκετοί επισκέπτες το θεωρούν περίεργο, αναρωτιούνται.

Όχι, σε περιόδους κρίσης θέλεις την επαφή με τον άλλον. Αν είσαι βουτηγμένος στη δουλειά και δουλεύεις είκοσι τέσσερις ώρες το εικοσιτετράωρο, τότε μάλλον δεν έχεις χρόνο για τέτοια. Δηλαδή να κάθεται και να ανταλλάσσει απόψεις για το τι

πρέπει να γίνει [γέλια]. Αλλά υπάρχει και η αμοιβαία στήριξη, του τύπου «είμαι σε άσχημη οικονομική κατάσταση, το ίδιο και εσύ, οπότε κάτσε να δούμε τι μπορούμε να κάνουμε μαζί». Υπάρχουν διάφορα που μπορούμε να κάνουμε, υπάρχει η αλληλεγγύη αλλά υπάρχει και η εισροή κεφαλαίων από το εξωτερικό γιατί αλλιώς απλώς διακινείται το ίδιο χρήμα εντός της χώρας –δεν θα πω άλλα, δεν είμαι καν οικονομολόγος, απλώς μου φαίνεται λογικό. Στο ταξί που πήρα, ο οδηγός μου είπε ότι είχατε τουλάχιστον καλή τουριστική περίοδο. Αυτό είναι καλό, γιατί είναι χρήμα που έρχεται από έξω. Αλλά δεν είναι χρήμα στο οποίο μπορείς να βασιστείς. Πρέπει επίσης να είσαι προσεκτικός στο πώς παρουσιάζεις τα πράγματα, γιατί αν πεις ότι εδώ περνάμε μια μεγάλη κρίση, ο κόσμος δεν θα έρθει. Αλλά αν πεις «η Ελλάδα παλεύει ενάντια στην κρίση», τότε ο κόσμος θα πει «εντάξει, μπορώ να πάω». Μετά μου είπε κάτι που με εντυπωσίασε, είπε ότι ένας από τους λόγους που έρχονται οι τουρίστες εδώ είναι επειδή οι περισσότερες μεσογειακές χώρες έχουν πολέμους. Αυτός ο νέος τάφος μπορεί να είναι πολύ καλή περίπτωση, γιατί πολύς κόσμος θέλει να τον δει. Ήδη η ιστοσελίδα κατακλύζεται από επισκέπτες [γέλια].

Είστε θετική απέναντι στην τεχνολογία ...

Έχω περιέργεια για την τεχνολογία, αλλά το ίδιο ισχύει για οποιοδήποτε είδος τεχνολογίας που έχει ποτέ εφεύρει ο άνθρωπος, συμπεριλαμβανομένης της ομιλίας και της φωτιάς. Η ομιλία είναι η πρώτη χρήση της τεχνολογίας πληροφοριών.

Έχω κατά νου την άποψη ότι οι νέες τεχνολογίες διαβρώνουν τον τρόπο που διαβάζουμε, τον τρόπο που σκεφτόμαστε ...

Το ίδιο δεν ισχύει και για τον τηλέγραφο;

Ίσως, αλλά δεν είναι αρκετά διαφορετικές οι ταχύτητες;

Υπάρχει ένα βιβλίο όπου ο συγγραφέας ισχυρίζεται ότι ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος θα ήταν εντελώς διαφορετικός γιατί η ταχύτητα του τηλέγραφου δεν επέτρεπε στον κόσμο να αντιδράσει. Η αμεσότητα, η ταχύτητα, δεν διαβρώνει τον τρόπο

που διαβάζουμε, αλλάζει τον τρόπο που αντιδρούμε στα νέα, στην επικαιρότητα. Υπάρχει και η διάσταση του καλού, του κακού, της βλακειάς. Στην πρώτη περίπτωση, μπορείς να μαζέψεις πολύ κόσμο για να αντιμετωπίσεις κάποιο πρόβλημα ή ζήτημα. Στη δεύτερη περίπτωση μπορεί να μαζευτούν διάφοροι για ρατσιστικούς σκοπούς. Στην τρίτη περίπτωση συχνά λέμε «και πώς δεν το σκέφτηκα αυτό;». Με την εφεύρεση της τυπογραφίας άρχισε να κυκλοφορεί κάθε λογής σαβούρα που σήμερα δεν λαμβάνουμε υπόψη μας. Τόνοι πορνογραφίας και πολιτικά φυλλάδια, διάφορα απίστευτα πράγματα – οι συλλέκτες τα γνωρίζουν. Οπότε όταν λέμε ότι «επέτρεψε στον κόσμο να διαβάζει τα σπουδαία έργα της λογοτεχνίας» ξεχνάμε ότι υπήρχαν και όλα αυτά. Λέμε «α, το περίφημο Βικτωριανό Μυθιστόρημα, όλοι διάβαζαν Ντίκενς» ενώ στην πραγματικότητα διάβαζαν φτηνά μυθιστορήματα, μόνο η μεσαία τάξη διάβαζε Ντίκενς [γέλια]. Αλλά το ξεχνάμε, και το θυμόμαστε όταν αρχίσουμε να μελετάμε τη συγκεκριμένη περίοδο. Το ίδιο ισχύει για το ελισαβετιανό θέατρο, υπήρχε ο Σαίξπηρ, ο Μάρλοου, αλλά υπήρχαν και όλα τα άλλα.

Αλλά θα λέγατε ότι η σύγχρονη τεχνολογία διαβρώνει την ικανότητα συγκέντρωσης;

Σε ένα βαθμό ναι, αλλά και οι αρχαίοι Έλληνες είχαν εκτενείς συζητήσεις για το αν πρέπει να επιτρέψουν τα βιβλία επειδή κάνουν κακό στη μνήμη, πράγμα που ισχύει [γέλια]

Αυτό ακούγεται συχνά σε σχέση με τις μηχανές αναζήτησης στο διαδίκτυο ...

Σίγουρα, αλλά υπάρχουν και πολλά πράγματα που έτσι και αλλιώς δεν θυμόμαστε. Μπορούμε να βρούμε πράγματα σχετικά γρήγορα, τα οποία υπό διαφορετικές συνθήκες θα έπρεπε να αναζητήσουμε μέσα από χρονοβόρες διαδικασίες ή δεν θα ασχολιόμασταν καν. Καμιά φορά μου βάζουν τις φωνές επειδή νομίζουν ότι λέω ότι το ίντερνετ θα μας κάνει όλους Τζιμς Τζόους, αλλά δεν λέω αυτό. Αυτό που λέω είναι ότι για να χρησιμοποιήσεις το ίντερνετ πρέπει να ξέρεις να διαβάζεις, έστω

και σε ένα βασικό επίπεδο για να μπορείς να ξέρεις πιο κουμπί να πατήσεις. Έπειτα, υπάρχουν και ιστοσελίδες που διευκολύνουν, ειδικά τους νέους ανθρώπους, να διαβάζουν και να γράφουν γιατί τους επιτρέπει να τα κάνουν στο δικό τους επίπεδο. Έτσι, νέοι συγγραφείς - και όταν λέω «νέοι» δεν εννοώ εικοσάχρονους αλλά παιδιά δεκατριών ετών - μπορούν να γράφουν τις ιστορίες τους. Κανονικά θα έγραφαν μόνο μέσα στο οικογενειακό τους περιβάλλον, ή στη σχολική εφημερίδα, όπου σίγουρα θα έγραφαν κάτι βαρετό όπως «πώς πέρασα το καλοκαίρι μου», γιατί μόνο τέτοια θα δημοσιεύονταν [γέλια]. Δεν θα μπορούσαν για παράδειγμα να γράψουν ένα τολμηρό μυθιστόρημα με βαμπίρ. Αλλά τώρα μπορείς να μπεις στο Wattpad και να δημοσιεύσεις το τολμηρό μυθιστόρημά σου με τα βαμπίρ και να έχεις αναγνώστες που θα σου λένε «γράψε μας και το επόμενο κεφάλαιο». Είναι πολύ θετικό να υπάρχουν τέτοιες δυνατότητες. Το Wattpad έχει περίπου 35 εκατομμύρια αναγνώστες απ'όλο τον κόσμο, σε διαφορετικές γλώσσες, που διαβάζουν τέτοιες ιστορίες, ομολογουμένως όχι πάντα καλές, αλλά όσο γράφεις βελτιώνεσαι.

Οπότε αυτή θα ήταν λίγο πολύ η συμβουλή σας προς νέους συγγραφείς;

Ναι, προς νέους συγγραφείς, προς τα παιδιά που γράφουν: δοκίμασε τις ικανότητές σου στο Wattpad, γράψε με ψευδώνυμο, δεν χρειάζεται να ξέρουν οι γονείς σου, οι δάσκαλοί σου, οι συμμαθητές σου ότι γράφεις ένα τολμηρό μυθιστόρημα με βαμπίρ για να μη σε κοροϊδεύουν, να μη σε τιμωρήσουν, ή οτιδήποτε άλλο ανάλογο [γέλια]. Ο Northrop Frye, που με δίδαξε φιλολογία και ο οποίος ήταν σπουδαίος θεωρητικός σε θέματα μυθολογίας, έλεγε πάντα «πρέπει να ξεκινάμε από εκεί που ήδη βρισκόμαστε». Οπότε αν σε ενδιαφέρουν οι ιστορίες με πειρατές όταν είσαι δώδεκα ετών, άρχισε από εκεί, άρχισε να διαβάζεις ιστορίες με πειρατές. Για αυτό είναι τόσο σημαντικές οι δημόσιες βιβλιοθήκες και ορισμένοι ιστότοποι, μπορείς να βρεις πράγματα που σε ενδιαφέρουν και όχι αυτά που άλλοι θεωρούν ότι θα σε ωφελήσουν, κάτι που όταν είσαι έφηβος είναι ιδιαίτερα

εκνευριστικό: «Πάρε αυτό, θα σου κάνει καλό» «Ευχαριστώ, μαμά!» [γέλια]. Δεν μας αρέσουν τέτοια όταν είμαστε νέοι. Μας αρέσουν αυτά που διαβάζουν οι φίλοι μας, τα πράγματα που είναι απαγορευμένα, αυτά που διαβάζουν οι μεγάλοι γιατί θέλουμε να δούμε πώς είναι να είσαι μεγάλος.

Θα ήθελα να σας κάνω μια τελευταία ερώτηση για το «Future Library», το καλλιτεχνικό project όπου συγγραφείς καλούνται να γράψουν ιστορίες που θα διαβαστούν μετά από 100 χρόνια.
Η [καλλιτέχνις] Katie Paterson είναι πανέξυπνη! Η ιδέα δεν οφείλεται σε μένα αλλά στην conceptual artist Katie Paterson. Είναι μόνο 32 ετών και έχει ήδη πολύ ενδιαφέροντα έργα στο ενεργητικό της. Η ιδέα είναι ότι φυτεύεις ένα δάσος το οποίο μεγαλώνει επί 100 χρόνια, όπως τα αγκάθια στην Ωραία Κοιμωμένη, και ξεκινάς με τον πρώτο συγγραφέα, που είμαι εγώ. Σε 100 χρόνια το βιβλίο θα είναι 100 χρονών ενώ η ιστορία του ενενηκοστού ένατου συγγραφέα θα είναι μόλις ενός έτους. Έτσι οι ιστορίες θα γίνονται ολοένα και πιο σύγχρονες καθώς προσεγγίζουν το όριο των 100 ετών, οπότε θα ανοιχτούν και τα δέντρα που φυτεύτηκαν θα χρησιμοποιηθούν για να τυπωθούν οι ιστορίες. Μπορούμε να αποκαλύψουμε μόνο τον τίτλο της ιστορίας μας και τίποτ'άλλο (τον δικό μου τίτλο θα τον αποκαλύψω τον επόμενο Ιούνιο). Επίσης, τα κείμενα δεν πρέπει να περιέχουν εικόνες. Πρόκειται για φόρο τιμής στη λέξη. Η ιστορία που θα γράψει ο κάθε συγγραφέας μπορεί να αποτελείται από μια λέξη, μπορεί να είναι μυθιστόρημα, ποίημα, μελέτη, οτιδήποτε φτάνει να αποτελείται από λέξεις.

Που σημαίνει ότι γράφετε για ένα αναγνωστικό κοινό που ...
Για ένα αναγνωστικό κοινό που δεν έχω ιδέα ποιο θα είναι!
[γέλια] Ελπίζουμε να είναι αναγνώστες, ελπίζουμε ότι το Future Library θα επιβιώσει, ελπίζουμε ότι οι μελλοντικοί αναγνώστες θα θέλουν να διαβάσουν. Όλα αυτά είναι απλώς ελπίδες, αν σκεφτεί κανείς τη τύχη πολλών βιβλίων στο παρελθόν. Σκεφτείτε τη βιβλιοθήκη της Αλεξάνδρειας, της επιδρομές των Βανδάλων, τα ισλανδικά έπη και τα έργα του Τσώσερ που παραλίγο να χαθούν, τα έργα του Σαίξπηρ που συγκέντρωσαν οι φίλοι του στην έκδοση Folio. Που είναι όλα τα έργα της Σαπφούς που ξέρουμε ότι υπήρχαν; Έχουμε κάποιους τίτλους, αλλά δεν έχουμε πια τα ίδια τα έργα. Το έπος του Γκιλγκαμές ήταν θαμμένο για χιλιάδες χρόνια και χρειάστηκε να αποκωδικοποιήσουμε τη σφηνοειδή γραφή για να το διαβάσουμε. Τα έργα βρίσκονται μαζί μας σήμερα από καθαρή τύχη. Ένα από τα αγαπημένα μου αποσπάσματα προέρχεται από το 1984 του Όργουελ. Εκεί, όταν ο Winston Smith αρχίζει να γράφει το ημερολόγιό του, αναρωτιέται: «Για ποιον γράφω;

Αν το μέλλον είναι ίδιο με το παρόν, κανείς δεν θα μπορεί να το διαβάσει. Αν το μέλλον είναι διαφορετικό, κανείς δεν θα μπορεί να το καταλάβει». Παρ' όλα αυτά, εξακολουθούμε να διαβάζουμε έργα που γράφτηκαν πριν από 3000 χρόνια τα οποία αν και δεν καταλαβαίνουμε με τον ίδιο τρόπο που τα καταλάβαιναν τότε, τα καταλαβαίνουμε με τον δικό μας τρόπο επειδή αναφέρονται σε κάτι το θεμελιώδες, που είναι ένα από τα χαρακτηριστικά ενός κλασικού έργου. Οπότε όταν διαβάζουμε σήμερα τη Μήδεια, μπορεί να σκεφτούμε ότι είναι ένα εντυπωσιακά φεμινιστικό έργο, που μάλλον διαφέρει από το πώς το αντιλαμβάνονταν τότε.

Υπάρχει κάποια ένταση μεταξύ των σημερινών τρόπων κατανόησης ενός έργου και του τρόπου που το αντιλαμβάνονταν στο μακρινό παρελθόν;

Πρόκειται για πολύ ενδιαφέρον θέμα, εν μέρει επειδή ποτέ δεν ξέρεις πώς θα ερμηνευτεί ένα έργο. Όταν διαβάζουμε βιβλία για το παρελθόν, μας ενδιαφέρει να μάθουμε όλα τα πράγματα που θεωρούσαν δεδομένα, την πεζή καθημερινότητα που όλοι ήξεραν και δεν θεωρούσαν άξια προσοχής, όπως τα εσώρουχα, το φαγητό, οι καθημερινοί τρόποι. Διαβάζω ένα πολύ ενδιαφέρον βιβλίο, το «Ordinary Romans», όπου καταλαβαίνει κανείς ότι η λογοτεχνία προερχόταν από τις ελίτ της εποχής και φυσικά από τη δική της οπτική. Αλλά τι γινόταν με το υπόλοιπο 99%, τι απασχολούσε τον περισσότερο κόσμο; Στο συγκεκριμένο βιβλίο, ο συγγραφέας έχει μελετήσει επιτύμβιες επιγραφές, αρχαίους ονειροκρίτες, επιστολές για να σχηματίσει μια εικόνα. Είναι πολύ ενδιαφέρον βιβλίο, εξετάζει τις μικρές επιχειρήσεις της εποχής, απλούς ανθρώπους, μονομάχους, πόρνες, δούλους, το κύριο σώμα του πληθυσμού που δεν ήταν οι αριστοκράτες.

Τον καθημερινό άνθρωπο ...

Ναι, ακριβώς! Μόνο που ο καθημερινός άνθρωπος ανήκε σε διάφορες κατηγορίες, η κάθε μια με διαφορετική κοινωνική θέση. Το ίδιο ίσχυε για τις γυναίκες, υπήρχαν και εκεί διάφορες

κατηγορίες: ήσουν παντρεμένη, ανύπαντρη, πόρνη, δούλη – αλλά πώς ήταν γενικά η ζωή σου, πόσο καλά περνούσες; Συνήθως δεν περνούσες καθόλου καλά [γέλια]. Πώς γενικά αντιμετώπιζαν τη προβλήματα της ζωής τους, με ποιους τρόπους και μηχανισμούς; Η θρησκεία ήταν πολύ σημαντικός παράγοντας, με τις θυσίες στον τάδε ή δείνα θεό, αλλά δεν τους απασχολούσε και πολύ αν δεν γινόταν κάτι, πίστευαν ότι κάτι έκαναν λάθος στην όλη διαδικασία [γέλια], όπως και εμείς εξάλλου λέμε «θα κερδίσω το λόττο την επόμενη φορά» [γέλια]

Σας ευχαριστώ πολύ για το χρόνο σας.

Ευχαριστώ και εγώ πολύ.